

Z HISTORII OSADNICTWA WOJSKOWEGO KRESÓW WSCHODNICH II RZECZYPOSPOLITEJ

WYDZIAŁ OSAD ŻOŁNIERSKICH PRZY GABINECIE MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH

Wydział Osad Żołnierskich powstał w 1921 roku przy Ekspozyturze Min. Spr. Wojskowych dla spraw demobilizacji. Jego załącznikiem była sekcja Osad Żołnierskich powołana 17 I 1921 r. rozkazem nr 2 Szefa Ekspozytury MSW i Głównego Kwatermistrza gen. Norwid Neugebauera.

W rozkazu czytamy: W myśl ustawy z dn. 17 XII 1920 r. „O nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego” zarządzam, przy ekspozyturze MSW dla spraw demobilizacji zostaje utworzona Sekcja Osad Żołnierskich, zadaniem której jest:

1. Współdziałanie z Ministerstwem Rolnictwa i dóbr Państwowych oraz Głównym Urzędem Ziemskim w sprawie wykonywania Ustawy z dn. 17 XII 1920 r. „O przyjęciu ziemi na własność Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej” i Ustawy z dnia 17 XII 1920 r. „O nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego”.

2. Wykonywanie czynności wynikających z wspomnianych Ustaw powierza się M.S. Wojskowych.

Rozkaz nr 2 określał ilość etatów w sekcji i jej organizację oraz dopuszczał wnoszenie zmian na wnioski Szefa Ekspozytury MSW Etatów przewidywano 21 w tym:

szeff sekcji pułkownik/podpułkownik

6 referentów kapitanów

10 kancelistów podoficerów

2 maszynistki

2 gońców szeregowych

SOŻ podlegały bezpośrednio Szefowi Ekspozytury MSW.

W myśl rozkazu, Sekcja Osad Żołnierskich tworzyła organizacyjnie 4 referaty:

1. Referat Kwalifikacyjny-Rejestracyjny

Do jego zadań należało opracowanie akcji kwalifikacyjnej kandydatów na osady i zbieranie materiałów z Komisji Kwalifikacyjnych (ustanowionych także niniejszym rozkazem) oraz prowadzenie ewidencji kandydatów na osady i rejestracja nadzielonych osadników.

Komisje Kwalifikacyjne zostały powołane przy dowództwach dywizji. Składały się z dowódcy dywizji jako przewodniczącego lub z wyznaczonego przez niego zastępcy oraz z przedstawicieli poszczególnych pułków i równorzędnych oddziałów wyznaczonych przez d-cę danego oddziału. Organem wykonawczym Komisji Kwalifikacyjnej był referat dla spraw osadnictwa żołnierskiego przy dowództwie dywizji w składzie 1 oficer – kapitan i 3 kancelistów – podoficerów.

Zakres działania tego referatu obejmował głównie utrzymanie ścisłego kontaktu z SOŻ MSW i prowadzenia akcji osadniczej wg wydawanych przez nią

instrukcji. Rejestrował on i ewidencjonował kandydatów na osadników, utrzymywał ścisły kontakt z władzami administracyjnymi, głównie Powiatowymi Komitetami Nadawczymi i Okręgowymi Urzędami Ziemskimi, przeprowadzał osadnictwo na wyznaczonym terenie oraz organizował pomoc wojskową dla powstających osad.

2. Referat Organizacyjny

Referat organizacyjny miał za zadanie opracować sposób powstawania i zagospodarowania spółek osadniczych, osad itp., przeprowadzać akcję pomocniczą dla powstających osad, prowadzić ewidencję pochodzącego z demobilu inwentarza martwego i żywego oraz przeprowadzać jego rozdział na poszczególne osady i związki osad a także przygotować statut Związku Osad Żołnierskich i przeprowadzić organizację tegoż związku. Ponadto referat był zobowiązany do utrzymania łączności między nadzianymi osadnikami a Powiatowymi Komitetami Nadawczymi.

3. Referat Osadnictwa Inwalidzkiego

Ten referat miał się zajmować osadnictwem inwalidów wojskowych na kresach wschodnich i w innych powiatach Rzeczypospolitej w ścisłej współpracy z Sekcją Opieki Ministerstwa spraw Wojskowych.

4. Referat Łącznikowy

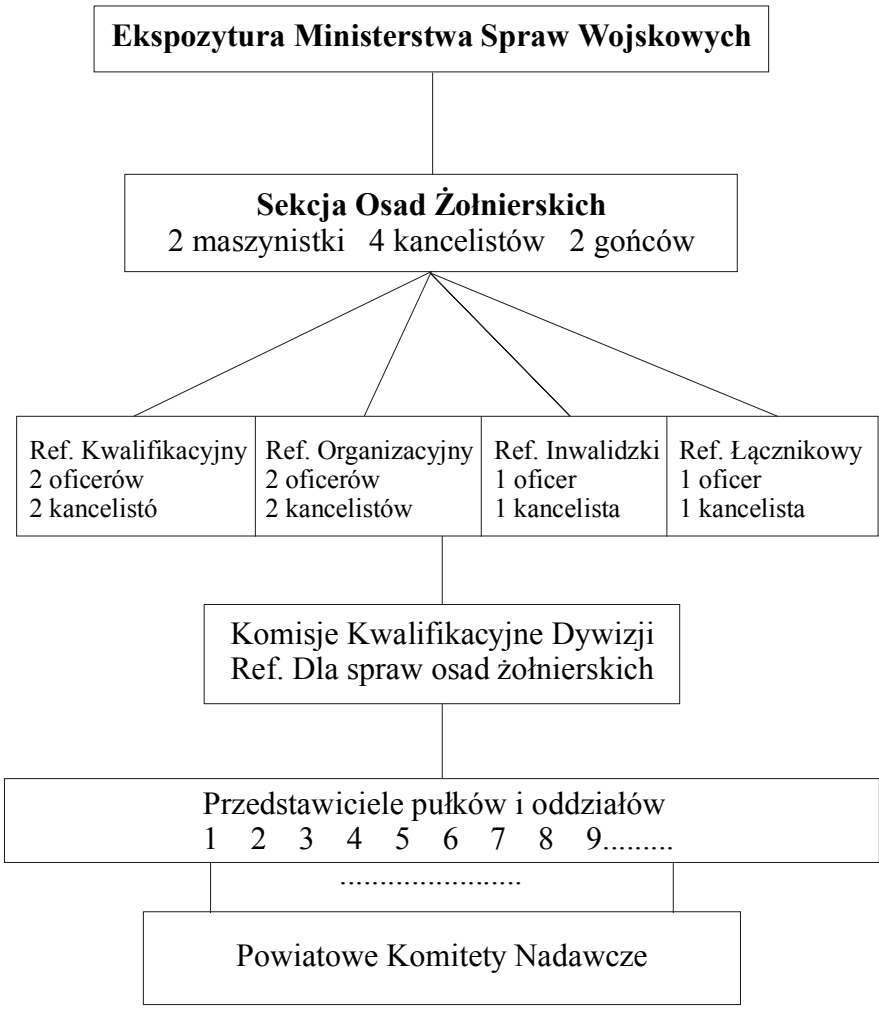
Powołany w celu utrzymania łączności z odpowiednimi ministerstwami i urzędami. Miał też uczestniczyć w opracowaniu przepisów wykonawczych do obu cytowanych na wstępie ustaw.

Schemat organizacyjny Sekcji Osad Żołnierskich przy Ekspozyturze MSW przedstawiamy na schemacie.

Już w sierpniu 1921 r. rozkazem ministra spraw wojskowych, Sekcja Osad Żołnierskich została przemianowana na Wydział Osad Żołnierskich. Wydział miał znacznie szerszy zakres działania niż sekcja. Jego organizacja została poszerzona o nowe referaty. Powstał Referat Organizacyjno Prawny, Referat Pomocy Rolnej, Referat Mierniczy oraz Referat Ogólnoinformacyjny. Zlikwidowano natomiast Referat Łącznikowy.

Obsada personalna kierownictwa Wydziału Osad Żołnierskich (pismo MSW z IX 1921 r.) obejmowała etaty od pułkownika do porucznika, jak niżej:

1. Major Lechnicki Tadeusz	Szef Wydziału	etat pułkownika
2. Kpt. Sufczyński Tadeusz	Ref. Organizacyjny	etat ppułkownika
3. Kpt. Baran Andrzej	Ref. Rej. Kwalifikacyjny	etat ppułkownika
4. Kpt. Bakowski Leon	Ref. Org. Prawny	etat majora
5. Por. Nowakowski Czesław	Ref. Pomocy Rolnej	etat majora
6. Ppor. Konczyński Jerzy	Ref. Mierniczy	etat majora
7. Ppor. Rozkosz	Ref. Inwalidzki	etat majora
8. Kpt. Adj. Szt. Morawski Marian	Ref. Og. Infor.	etat ppułkownika
9. Ppor. Sobolewski Jan	Kancelaria	etat porucznika

W miarę rozwoju osadnictwa zadania Wydziału Osad Żołnierskich przybierały nowe formy. Początkowo kładziono głównie nacisk na sprawy rejestracji kandydatów, nadziału osadników oraz pomocy w organizacji osad.

W okresie późniejszym do zadań wydziału doszły nowe zagadnienia, jak:

- Pomoc prawna min. związku z utrudnianiem osadnikom przez miejscowe władze administracyjne oraz służby rolne i leśne, realizacji ich uprawnień wynikających z Ustawy z 1920 r.

- Przenoszenie osadników na inne działki (na ich prośbę bądź w przypadkach uznania działek za nieżywotne).
- Wydawanie zezwoleń kandydatom, którzy chcieli odkupić działki od osadników już nadzielonych.
- Załatwianie spraw dotyczących zapomóg budulcowych, wypłacanych przez Państwowy Bank Rolny.
- Zatwierdzanie kandydatów na wolne działki po skreślonych bądź zmarłych osadnikach.
- Kwalifikowanie do bezpłatnego nadziału ziemią tych byłych żołnierzy WP, którzy nabyli działki z reformy rolnej a posiadali uprawnienia do nadziału bezpłatnego oraz przekwalifikowanie osadników cywilnych na osadników wojskowych w myśl ustawy z 1932 r.
- Prowadzenie zmian ewidencyjnych w listach kwalifikacyjnych i w stanie posiadania osadników.
- Załatwianie bieżącej korespondencji i udzielanie informacji z zakresu osadnictwa.
- Zaopatrywanie osadników w prasę i literaturę fachową.
- Prowadzenie prac lustracyjnych w związku z wydawaniem tytułów własności.
- Udział w Komisjach Szacunkowych, których zadaniem było stwierdzanie nieżywotności przyznanych działek i ew. konieczności przeniesienia osadników na inne działki.
- Utrzymywanie łączności ze starostami oraz współpraca z Powiatowymi Związkami Osadników Wojskowych w zakresie pomocy materialnej, konwersji zadłużenia oraz prac kulturalno-oświatowych.

Wydział Osad Żołnierskich odegrał bardzo ważną rolę w zakresie porządkowania nieraz bardzo trudnych i skomplikowanych spraw i problemów dotyczących osadnictwa i osadników. Udzielał on wszechstronnego wsparcia osadnikom, tak bardzo ważnego szczególnie w początkowym okresie zasiedlenia przyznanych im działek. Swoją działalność zakończył w 1939 r. wraz z wybuchem II wojny światowej.